

При проведенні обшуку на сторону обвинувачення покладається обов'язок забезпечення присутності особи, чії права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Така особа має право ознайомитися з ухвалою слідчого судді та отримати її копію, має право залучати адвоката на будь-якій стадії обшуку, робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу обшуку (ст. 236 КПК України).

Відповідно до змін, внесених Законом України від 16.11.2017 року № 2213-VIII [6], адвокат наділяється правом участі у проведенні обшуку, а також правом безперешкодної відеофіксації процесу проведення обшуку та його результатів.

Обшук, як слідча (розшукова) дія набуває доказове значення, лише в тому випадку, коли його результати відповідним чином процесуально оформлені. Основним способом фіксації результатів обшуку є складання протоколу та додатків до нього. Від повноти та об'єктивності фіксації обшуку залежить його доказове значення. Протокол обшуку повинен відповідати загальним вимогам, передбаченим ст.ст. 104, 105 КПК України. Він повинен повно і об'єктивно відображати хід і результати слідчої (розшукової) дії.

Висновки: Обшук є однією з найважливіших слідчих дій у кримінальному провадженні під час розслідування злочинів. Проведення обшуку, поряд з іншими слідчими (розшуковими) діями, є ефективним засобом збирання та перевірки доказів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Капліна О.В. Проблеми нормативного регулювання та практики проведення обшуку під час кримінального провадження [Електронний ресурс]: URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n2/15kovckp.pdf>
3. Белкін Р.С. Криміналістична енциклопедія. 2-є вид. доп. - М., 2000.
4. Салтевський М.В. Криміналістика: підручник: у 2 ч. Ч. 2 / М.В. Салтевський. – Х.: Консум, 2001. – 528с.
5. Шепітько В.Ю. Криміналістика. Криміналістична тактика та методика розслідування злочинів: посіб. [для студ. юрид. вузів і ф-тів] / В. Ю. Шепітько. – Х.: Одисей, 2001. – 528с.
6. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування [Електронний ресурс]: URL:<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2213-19>.

Магмет Г.

студентка 3 курсу

юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету

Науковий керівник: старший викладач

кафедри кримінального права

та процесу ТНЕУ

Декайло П.В.

ОБШУК: ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ

Одним із найважливіших способів отримання доказової бази інформації у кримінальному процесі є обшук. Обшук є однією із слідчих (розшукових) дій і відповідно до ч. 1 ст. 234 Кримінально процесуального кодексу України (далі - КПК), обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його

вчинення, а також встановлення місцезнаходження осіб у розшуку, на сьогоднішній день обшук є дуже важливим етапом в розслідуванні кримінального провадження.

Обшук – це слідча (розшукова) дія, змістом якої є примусове обстеження приміщення і споруд, ділянок місцевості, окремих громадян, їх одягу і речей з метою виявлення і вилучення джерел доказової і орієнтуючої інформації (знарядь злочину, предметів і цінностей або інших речовин, здобутих злочинним шляхом або що можуть мати значення у кримінальному провадженні), а також виявлення розшукових осіб і трупів або відомостей про їх місцезнаходження[3].

Головна мета обшуку як пошукової дії полягає у виявленні джерел доказової та орієнтуючої інформації. Обшук має на меті виявити знаряддя злочину, речі та цінності, здобуті злочинним шляхом, а також інші предмети і документи, які мають значення для встановлення істини у справі. Метою обшуку може бути також виявлення і вилучення речей і предметів, вилучення з цивільного обороту і заборонених для використання, а також пошук майна для забезпечення відшкодування заподіяних збитків або в цілях можливої конфіскації[5].

У криміналістичній літературі немає єдності у визначенні поняття обшуку. Його пошуковий характер дозволив окремим авторам визначати цю дію як слідчо-оперативну. Однак таке трактування містить у собі змішання процесуальних дій і оперативних заходів, різних за своєю природою і завданнями, прийомами і формами проведення. Обшук – це слідча дія, яка здійснюється з метою отримання судових доказів, а оперативно-розшукові заходи не мають процесуального значення, відіграють допоміжну роль і до змісту обшуку не входять.

Обшук необхідно відрізнити від близьких до нього адміністративно-процесуальних та інших дій. Так, у відповідності зі статтями 30, 32 Митного кодексу України (далі - МК) передбачено проведення митного огляду. Митниця має право провести огляд, а також переогляд речей громадян з розпакуванням багажу. Якщо є достатні підстави вважати, що громадянин приховує при собі предмети контрабанди чи предмети, які є безпосередніми об'єктами порушення митних правив, може бути проведено особистий огляд. Такий обшук не є слідчою дією і здійснюється без санкції прокурора[6].

Обшук для підозрюваних, обвинувачених, членів їхніх сімей означає хоча й санкціоноване законом, але небажане втручання чужих людей до їхнього дому, ознайомлення з матеріальними, особистими, інтимними сторонами життя. Проведення обшуку пов'язано з певними порушеннями прав громадян на недоторканість особи, житла тощо і вимагає дотримання встановлених законом гарантій[4].

Обшук проводиться за вмотивованою постановою слідчого з санкції прокурора чи його заступника, за винятком житла чи іншого володіння особи. Відповідно до КПК обшук житла чи іншого володіння особи, за винятком невідкладних випадків, проводиться лише за вмотивованою постановою судді. При необхідності провести обшук слідчий за погодженням з прокурором звертається з поданням до судді за місцем провадження слідства (ст. 177). Обшук є невідкладною слідчою дією. У невідкладних випадках обшук, за винятком житла чи іншого володіння особи, може бути проведений без санкції прокурора, але з наступним повідомленням прокурора в добовий строк про проведений обшук та його результати. У невідкладних випадках, пов'язаних з врятуванням життя та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, обшук житла чи іншого володіння особи може бути проведено без постанови судді. Протягом доби з моменту проведення цієї дії слідчий направляє копію протоколу обшуку прокуророві (ст. 177 КПК)[7].

Елемент примусу під час обшуку передбачає, що обстеження приміщень чи інших об'єктів може бути здійснено без згоди особи, у розпорядженні якої ці об'єкти перебувають. Слідчий має право розкрити замкнені приміщення і сховища, якщо власник відмовляється їх відкрити.

Обшук поділяється на такі види[3]:

1) обшук житла (житло – будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення);

2) обшук іншого володіння особи (інше володіння особи – транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи);

3) обшук нежитлового приміщення (не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом);

4) обшук особи (ч.3 ст.208, ч.5 ст.236 КПК України).Обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді (ч.2 ст.234 КПК України).

Обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді (ч.2 ст. 234 КПК України) [7].

Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав, зазначених у клопотанні прокурора, слідчого, надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз. До поставлений ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи слідчий, прокурор має право лише у невідкладних випадках пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину. У тому випадку прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді. Якщо прокурор відмовиться погостити клопотання слідчого про обшук або слідчий суддя відмовиться у задоволенні клопотання про обшук, встановленні внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню (ч.3 ст. 233 КПК України)[2].

Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи може бути виконана слідчим чи прокурором. Для участі в проведенні обшуку може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, представник та інші учасники кримінального провадження. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, слідчий, прокурор для участі в обшуку має право запросити спеціалістів[1].

Слідчий, прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення обшуку осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені.

Обшук житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понять незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії. Обшук повинен відбуватися в час, коли завдається найменша шкода звичайним заняттям особи, яка ними володіє, якщо тільки слідчий, прокурор не вважатиме, що виконання такої умови може суттєво зашкодити меті обшуку[6].

Перед початком виконання ухвали слідчого судді особі, яка володіє житлом чи іншим володінням, а за її відсутності – інший присутній особі повинна бути пред'явлена ухвала і надана її копія. Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце обшуку до його закінчення та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню обшуку. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність. У разі відсутності осіб у житлі чи іншому володінні копія ухвали повинна бути залишена на видному місці у житлі чи іншому володінні особи. При цьому слідчий, прокурор зобов'язаний забезпечити зберігання майна, що знаходиться у житлі чи іншому володінні особи, та неможливість доступу до нього сторонніх осіб[6].

Обшук на підставі ухвали слідчого судді повинен проводитися в обсязі, необхідному для досягнення мети обшуку.

Слідчий, прокурор під час проведення обшуку має право відкривати закриті приміщення, сховища, речі, якщо особа, присутня при обшуку, відмовляється їх відкрити або обшук здійснюється за відсутності осіб, зазначених у ч.3 ст. 236 КПК України[2].

При обшуку слідчий, прокурор має право проводити вимірювання, фотографування звуко– чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення обшуканого житла чи іншого володіння особи чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження[6].

Особи, у присутності яких здійснюється обшук, при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу обшуку (ст. 236 КПК України)[2].

Основний засіб фіксації обшуку – протокол, повинен відображати хід та результати слідчої (розшукової) дії і відповідати вимогам ст. 104 КПК України. Тому в протоколі має бути зазначено: місце, час проведення та назву процесуальної дії; особу, яка проводить процесуальну дію (прізвище, ім'я, по батькові, посада); всіх осіб, які присутні під час проведення обшуку (прізвища, імена, по батькові, дати народження, місця проживання); інформацію про те, що особи, які беруть участь у процесуальній дії, заздалегідь повідомлені про застосування технічних засобів фіксації, характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії, умови та порядок їх використання; підстави для обшуку; дії слідчого та результати обшуку[3].

У протоколі обшуку відмічається, що видано добровільно, що та де було виявлено, як знайдене зберігалось. Спосіб зберігання та наявність тайників також можуть мати доказове значення. Вилучені предмети описуються в межах, які дозволяють індивідуалізувати їх та зафіксувати ознаки та особливості, які можуть бути з часом втрачені. З цією метою описуються зовнішній вигляд, реквізити та склад документів, вказується найменування, кількість, вага, об'єм, розміри предметів, їх стан, які є дефекти, стан упаковки, номери та інші ознаки [3].

Отже, обшук є дієвим процесуальним засобом виявлення доказів. На сучасному етапі розвитку суспільства вважаються заходи щодо посилення правової основи державного і суспільного життя, дотримання законності, розвитку і охорони прав і свобод громадян безпосередньо пов'язані з поліпшенням роботи органів внутрішніх справ, прокуратури, судів. Підвищення ефективності заходів процесуального примусу виступає як одна з найбільш результативних заходів покращеної боротьби зі злочинністю. З одного боку, використання заходів примусового характеру особливо обмежують права і законні інтереси особистості, але з іншого боку, без їх застосування в ряді випадків здійснення кримінально-процесуальної діяльності неможливо. Як би ретельно не готувався злочинець до скоєння злочину, у більшості випадків він не в змозі передбачити і знищити без винятку все те, що може послужити проти нього доказом. Тому ретельно підготовлений, добре організований і спланований обшук, як правило, дає в розпорядження слідчого цінні докази, що допомагають викриттю злочинця і розкриттю злочину. Обшук є дієвим процесуальним засобом виявлення доказів. При цьому не варто забувати, обшук як міра кримінально-процесуального примусу значно обмежує проголошені Конституцією України право на особисту недоторканість і право на недоторканість житла, що створює чимало труднощів у практичній діяльності співробітників правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Капліна О. В. Проблеми нормативного регулювання та практики проведення обшуку під час кримінального провадження [Електронний ресурс]: URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n2/15kovckp.pdf>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/paran5253#n5253>.
3. Кримінальний процес: підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.; За ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х.: Право, 2013. – 824 с.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]: URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
5. М. Ю. Будзієвський. Криміналістика (курс лекцій) : навчальний посібник / М. Ю. Будзієвський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, К. О. Чаплинський, Ю. А. Чаплинська. - Д. :Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. - 397 с.. 2013.

6. Обшук як спосіб збирання доказів / О. В. Швидкова // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14sovszd.pdf>.

7. Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про надання дозволу на проведення обшуку житла чи іншого володіння особи (витяг) [Електронний ресурс]: URL: http://sc.gov.ua/uploads/tiny_mce/files/%D0%9E%D0.doc.

Мисько І.

*студент магістратури
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету*

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
кримінального права та процесу ТНЕУ
Олійничук Р.П.*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ В КОНТЕКСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Відповідно до статті 1 Закону України «Про державну таємницю»: державна таємниця – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою [1]. Залежно від важливості цих відомостей, їм присвоюється гриф секретності («особливої важливості», «цілком таємно», «таємно»).

Інформація, яка відповідно до законодавства є державною таємницею, поділяється на декілька категорій. У відповідності із цими категоріями формується Звід відомостей, що становлять державну таємницю. Відповідно до Закону України «Про державну таємницю» Звід відомостей, що становлять державну таємницю (далі – ЗВДТ), є єдиною формою реєстрації цих відомостей в Україні [1]. З моменту опублікування ЗВДТ держава забезпечує захист і правову охорону відомостей, які зареєстровані в ньому [2]. ЗВДТ формується Службою безпеки України на підставі рішень державних експертів з питань таємниць, а у випадках, передбачених статтею 12 Закону України «Про державну таємницю», - на виконання рішень суду [1]. Державний експерт з питань таємниць – посадова особа, уповноважена здійснювати відповідно до вимог цього Закону віднесення інформації до державної таємниці у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, зміни ступеня секретності цієї інформації та її розсекречування [1].

Відповідно до статті 328 Кримінального кодексу України, розголошення відомостей, що становлять державну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, за відсутності ознак державної зради або шпигунства – карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, - карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років [3]. Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, за відсутності ознак державної зради передбачене частиною 1 статті 422 Кримінального кодексу України та карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. Відповідно до частини 2 статті 422 Кримінального кодексу України, втрата документів або матеріалів, що містять відомості військового характеру, які становлять державну таємницю, предметів, відомості про які становлять державну таємницю, особою, якій вони були довірені, якщо втрата стала результатом порушення встановлених правил поведінки із зазначеними